

***Соціальне виховання в епоху
Середньовіччя та
Відродження***

Зміст

1. Загальна характеристика особливостей соціального виховання епохи Середньовіччя.
2. Виховання і школа у Візантії.
3. Виховання Середньовічного Сходу. Система виховання в ісламському світі.
4. Організація виховання і освіти у Середньовічній Індії та Китаї.
5. Соціальне виховання у середньовічній Західній Європі.
6. Головні ідеї соціального виховання у поглядах мислителів доби Відродження.
7. Вплив Реформації на розвиток соціального виховання. Соціалісти-утопісти про соціальне виховання.

Загальна характеристика епохи Середньовіччя (V-XVI).

В епоху Середньовіччя людина сприймалась як представник певної соціальної групи, що передбачає існування чіткої системи впливу і виховання (селянин - працьовитість, аристократія - доблесть, духовництво - благочестя).

Середньовіччя створило універсальний образ християнина, до основних рис якого належать: скромність, чесність, мудрість, покора.

Християнська церква - головна ідеологічна сила. Основою є аскетична доктрина. На виховання дивляться як на засіб, що дозволяє обов'язково сприймати християнські ідеї і формувати на їх основі соціальні навички.

Велика увага приділялась сім'ї.

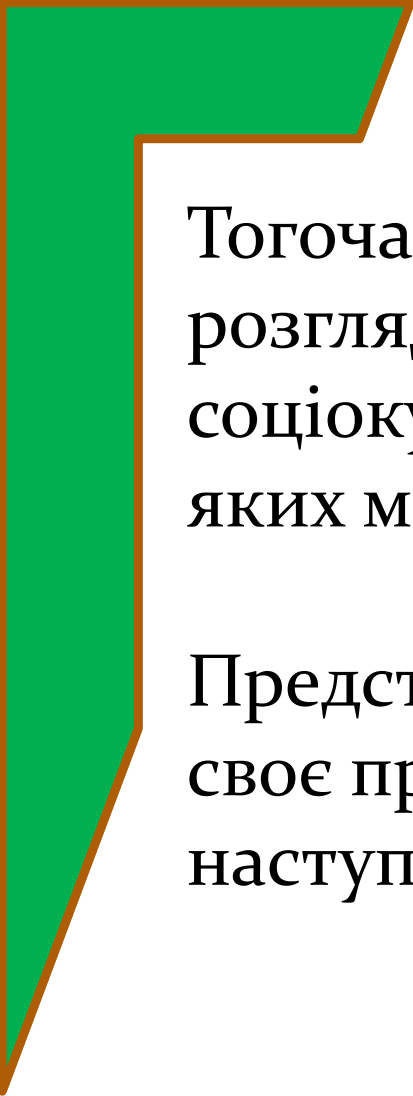
- ЦЕРКОВНЕ
- (монастирські, соборні або кафедральні, парафіяльні)

- РИЦАРСЬКЕ

- БЮРГЕРСЬКЕ
- (цехові, гільдійські)

- ПРАКТИЧНЕ

ТИПИ ВИХОВАННЯ І ОСВІТИ

Тогочасне суспільство може розглядатись як сукупність соціокультурних типів, підготовкою яких має займатись виховання.

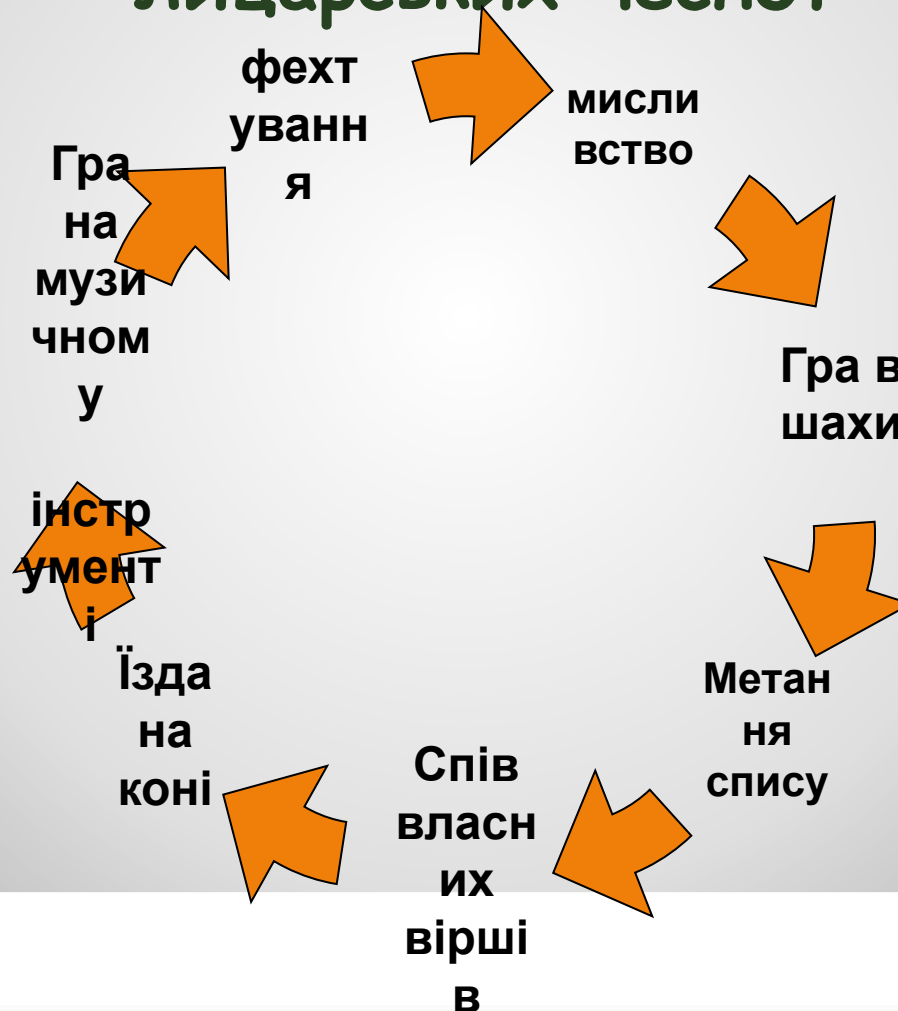
Представники кожного стану бачили своє призначення в передачі досвіду наступному поколінню.

Розвиток думки про виховання у великому регіоні (Іран, частина Середньої Азії, Сирія, Єгипет і Північна Африка), завойованому в VII-VIII ст. арабами, позначений впливом ісламської традиції.

Духовні цінності, виокремлені в Корані, визначали релігійні та моральні принципи виховання та освіти.

Еволюція культури, освіти, педагогічної думки ісламського середньовічного світу пройшла ряд етапів. У ранню епоху (VII -X ст.) проблеми виховання в ісламському світі не розглядалися. Перші трактати з виховання з'явилися в XI ст. (Авіценна, Абу Хамід аль-Газалі та ін.).

Система лицарського виховання Середніх віків передбачала опанування 7-ми лицарських чеснот

Основними 3-ма вимогами, які ставились до лицарів були знання з:

- основ кохання;
- ведення війни;
- релігії.

- Схоластика – середньовічна філософія, представники якої ставили своїм завданням представити у вигляді наукоподібної системи релігійне вчення і обґрунтувати його посиленням на авторитет батьків церкви та священне письмо.
- Це система мислення, яка полягала у застосуванні законів формальної логіки для обґрунтування догматів релігії.

СХОЛАСТИКА

- Університет – корпорація, сукупність
- - Болоньї (1158 р.)
- - Оксфорді (1168р.)
- - Кембриджі (1209р.)
- - Парижі (1253 р.)
- - Празі (1348 р.)
- - Кракові (1364 р.)
- Середньовічні університети мали 4 факультети: артистичний (мистецтв), богословський, юридичний, медичний

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

2. Виховання і школа у Візантії

395-1453 рр. – період існування Візантійської імперії.

Становлення культури і просвітництва у Візантії
поділяється на 3 етапи:

I етап
(IV-IX ст.)

- Політичний вплив ідеології раннього християнства і традиційно ранньої освіти.

II етап
(IX-XII ст.)

- Період піднесення освіти. Відкриття великої кількості навчальних закладів по всій території Візантійської імперії.

III етап
(XIII-XVI ст.)

- Освіта і педагогічна думка перебували у стані глибокої кризи.

Неоплатоніки орієнтували виховання і навчання на вищий духовний світ і вічні ідеали. Вектор виховання спрямовувався передусім на пізнання власної душі, самовдосконалення.

Подібне пізнання пропонувалося здійснювати через «божественне осяяння» і «екстаз» шляхом концентрації уваги та інтенсивних молитов.

Погляди на виховання провідних діячів Візантії

Іоан Дамаскін (675-753 рр.)

Сімеон Новий Богослов (949-1022 рр.)

Михайло Псел (1018-1096 рр.)

Георгій Геліст Пліфонт (1355-1452 рр.)

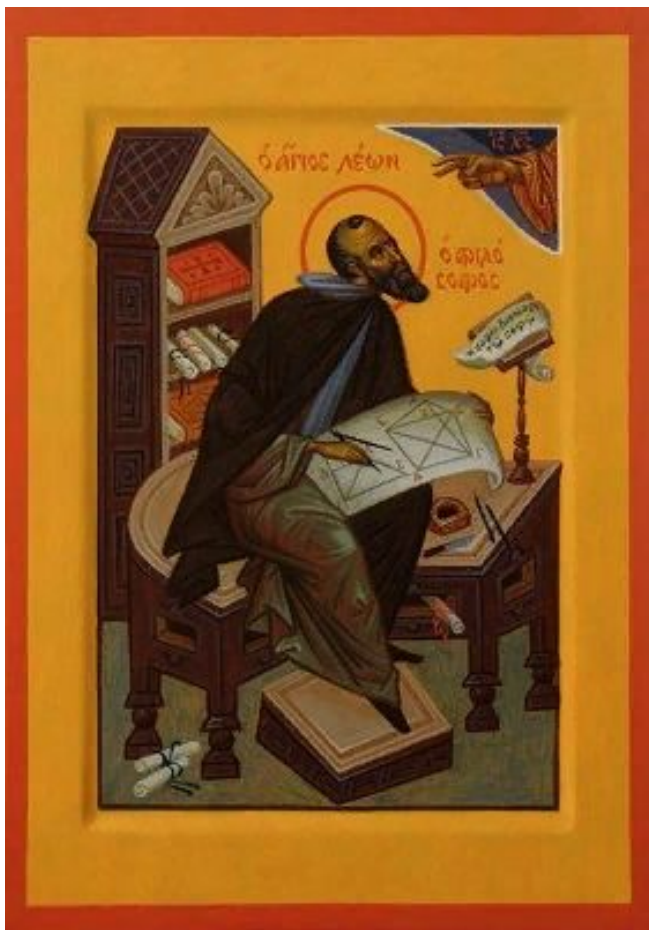
Іоан Дамаскін (675-753 рр.)

– вважав, що головна роль у вихованні належить книжному вченню й інтелектуальному розвитку. У праці “Джерело знань” розвивав ідею універсальної енциклопедичної освіти.

Сімеон Новий Богослов (949-1022 рр.)

– висловлювався за
монастирське релігійне
виховання. Метою
виховання вважав
розвиток здатності
проникати духовним
поглядом у світ
божественний.

Михайло Псел (1018-1096 рр.)

мріяв про ідеал вихованої людини, що не підвладний релігійному фанатизму. Вважають яскравим представником християнського гуманізму. “Про стиль деяких творів”

Георгій Геліст Пліфонт (1355-1452 рр.)

– метою ідеального виховання вважав досягнення досконалості за допомогою особливих зусиль і самовдосконалення.

I рівень навчання

Школи-грамоти:
навчались діти 5-7-річного віку протягом 2-3 років. Застосовувались буквоскладальні методи навчання грамоти; обов'язковим для вивчення був церковний спів. Існувала сувора система покарань різками.

II рівень навчання

Граматичні школи:
навчались діти віком 10-12 років протягом 5-6 років. Мета школи: сприяння розвитку мислення. Вивчались граматика, діалектика, риторика.

III рівень навчання

Вища освіта:
представлена Александрійською, Афінською школами, а також школами в Антнохії, Бейруті та Дамаску.
Аудиторіум - у Константинополі 425 р. (магнавра, золота палата)

Ідеалом вихованого візантієця вважалась особистість з греко-римською класичною освітою і християнським православним світосприйняттям.

3. Виховання в середньовічному Сході. Педагогічна думка

- Вплив ісламу
- Виховання за священними книгами: Коран ("Аль-Фатіх" – перша сура) та Сунна (50 тис. хадісів – короткі повчання)
- Шаріат – звід правових і богословських нормативів
- Адат – історичні традиції та звичаї

Ісхак Кінді (801-873)

висунув концепцію
чотирьох видів інтелекту:
актуального, потенційного,
придбаного і того, який
проявляється

Аль-Фарабі (870 - 950)

Мета виховання, за Фарабі,
– підвести людину до цього
(земного) блага
доброчесності можна
шляхом творення добрих
справ. Усвідомити, що саме
є добрим чи злим,
допомагають знання.

Ібн Сина Авіценна (980 – 1037)

Виховання має враховувати рівень розвитку і здібності дітей. Фундаментом будь-якої освіти вважав оволодіння читанням і письмом. Загальний розвиток передуює професійному становленню.

Аль-Газалі (1059 – 1111)

Чотиритомник вченого
«Воскресіння наук про віру»
присвячений розвитку
людських здібностей,
прийомам догляду за дітьми
з метою їх виховання.

Моральне начало людини
формується шляхом
самовиховання і
наслідування поведінки
мудрого наставника.

Абдуррахман ібн Халдун (1332-1406)

Впорядкувати свої відносини в рамках суспільства людині дозволяє розум, який формується в результаті спостережень, узагальнень і досвіду – «того, чому вчить час».

Підкреслював, що оволодіння наукою вимагає систематичних інтелектуальних зусиль.

Головним ретранслятором освіченості в ісламському світі була арабська мова.

Арабська писемність була створена в VII ст. на основі арамейського письма. Оволодіння писемністю було неодмінною умовою для освіченої людини і вчителя.

Навчальні заклади:

- ◆ Приватні релігійні школи початкового навчання "Кітаб": навчалися діти ремісників, торговців, заможних селян.
- ◆ Найм феодалами домашніх вчителів: навчали письму, читанню, арабській грамоті, історії, етикету. Займалися військовими і фізичними вправами.
- ◆ Підвищений рівень освіти отримували в:
  - ❑ спеціальних навчальних закладах при мечетях
  - ❑ приватних вчителів
  - ❑ просвітницьких гуртках при мечетях (фікх і калам)
  - ❑ будинках мудрості (головний метод навчання - читання і трактування релігійних текстів)
  - ❑ приватних навчальних закладах "Медресе"
    - ▮ столичні (відкривали шлях до адміністративної кар'єри);
    - ▮ провінційні (випускники могли стати дрібними чиновниками).
  - ❑ об'єднаних Медресе, просвітницьких гуртках, будинках мудрості у своєрідні університети.
  - ❑ - Вищий рівень - університети

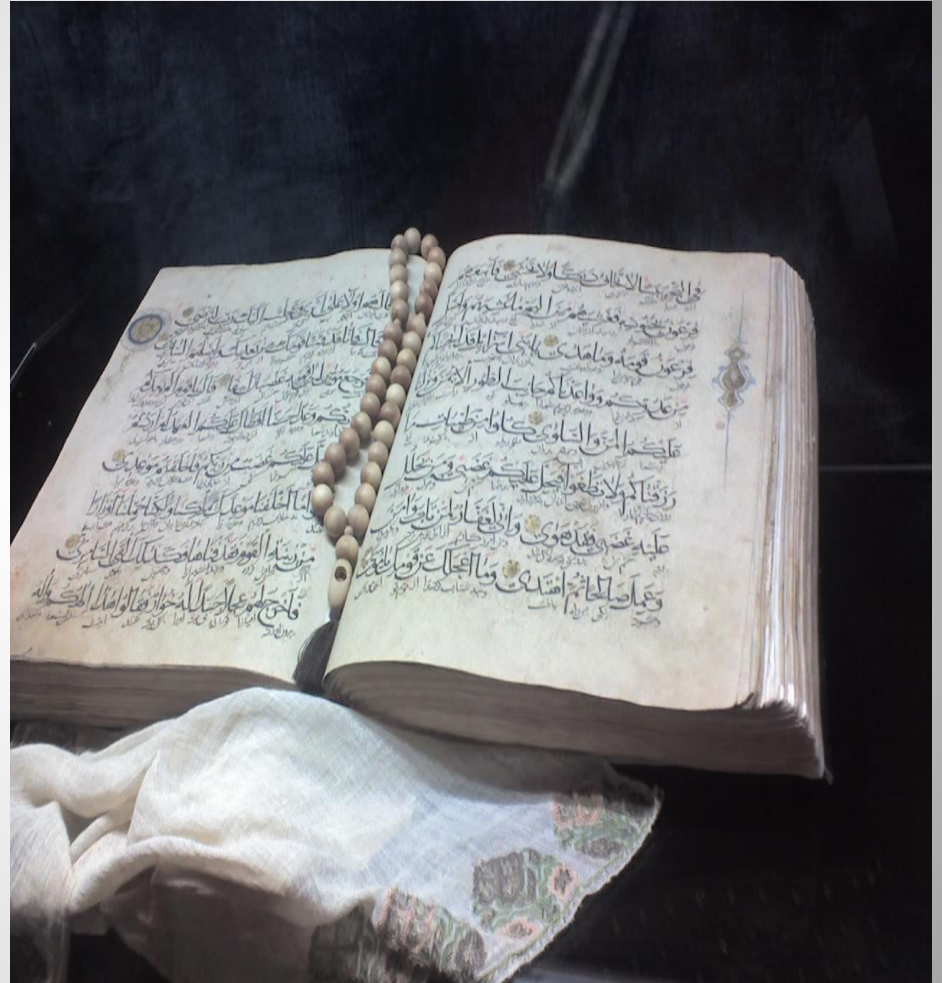
Етапи розвитку педагогічної думки Сходу:

I етап:

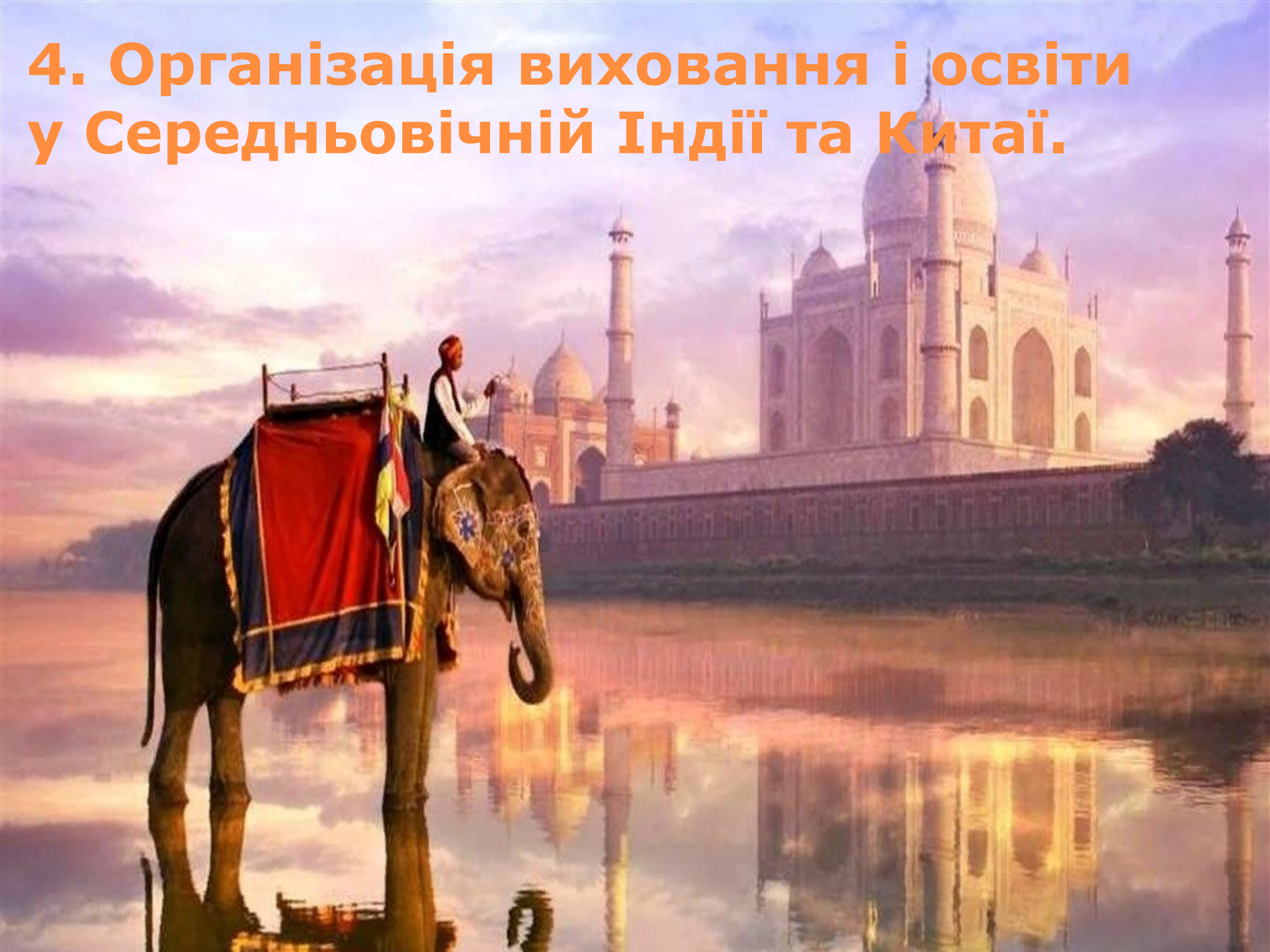
пов'язаний із створенням трактатів про виховання.

II етап:

етап східного Ренесансу. Філософи пропагували ідею гармонійного розвитку особистості.

4. Організація виховання і освіти у Середньовічній Індії та Китаї.

Типи мусульманських шкіл початкової та підвищеної початкової освіти:

Школи Корану

- Читання святої книги без уроків письма і рахування

Персидські школи

- Рахування, читання і писання персидською мовою

Школи персидської мови і Корану

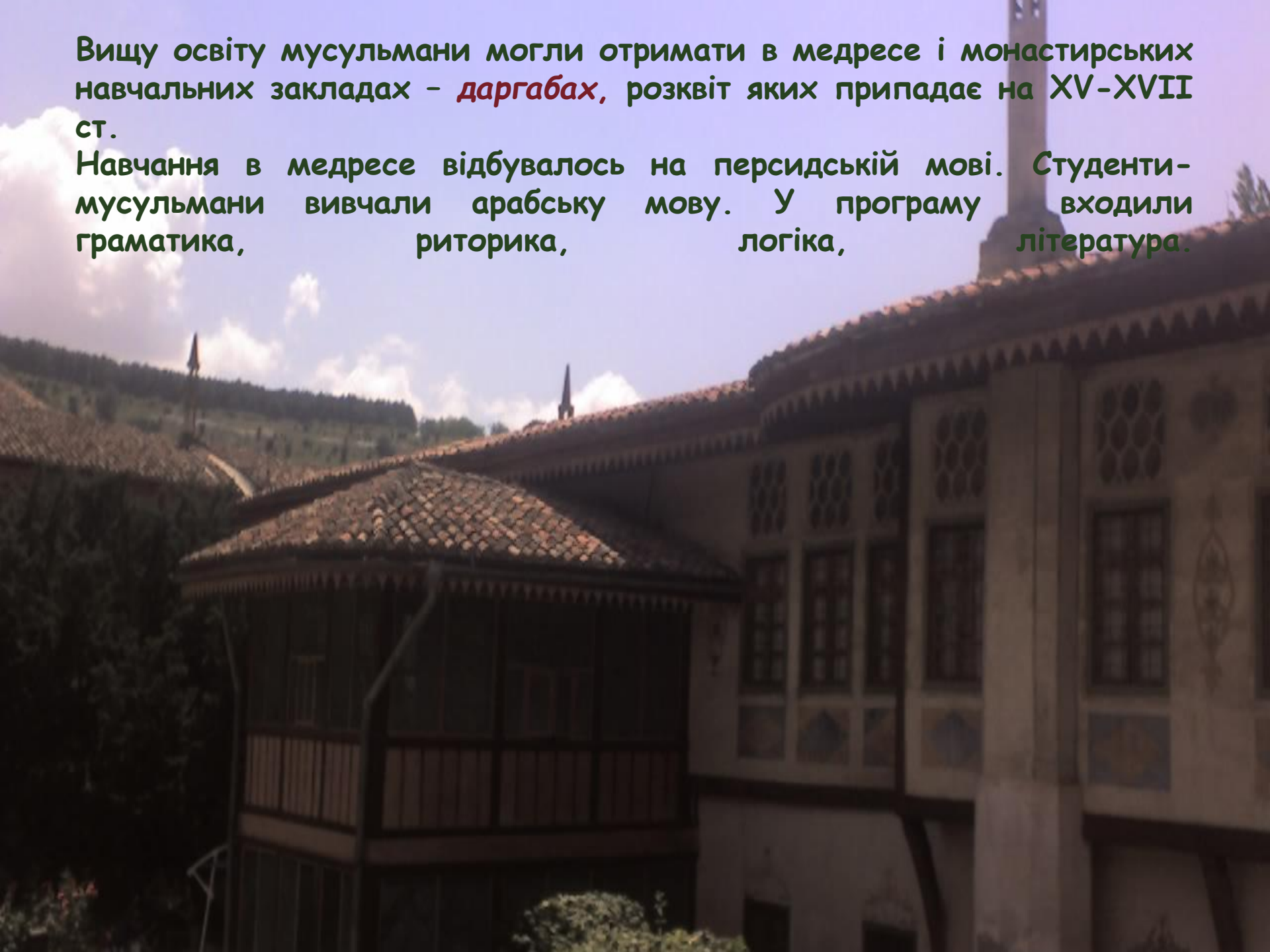
- Поєднання програми прийнятих в школах 2 перших планів

Арабські школи для дорослих

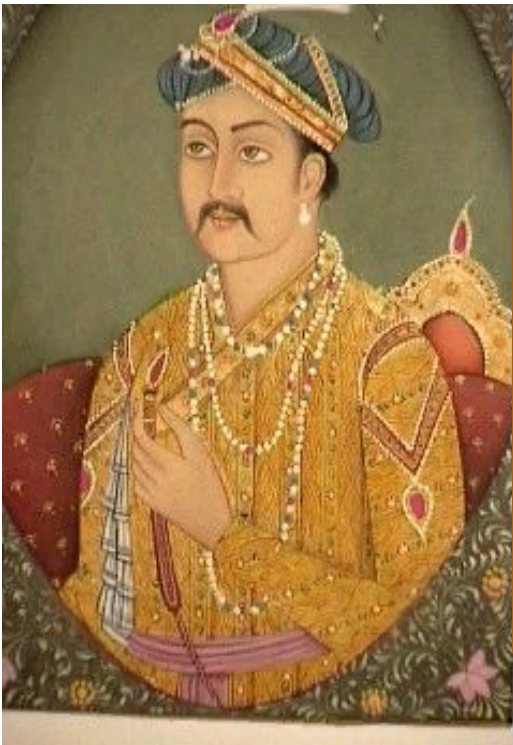
- Читання і пояснення Корану, літературна освіта в дусі персидських традицій.

Вищу освіту мусульмани могли отримати в медресе і монастирських навчальних закладах - *даргабах*, розквіт яких припадає на XV-XVII ст.

Навчання в медресе відбувалось на персидській мові. Студенти-мусульмани вивчали арабську мову. У програму входили граматика, риторика, логіка, література.

Імператор з династії Великих Моголів **Акбар** і його
найближчий соратник **Абул Фазл Алламі**

Мету своєї діяльності бачили у «поліпшенні» людства. Виступали проти грубого деспотизму в родині, релігійного фанатизму і кастового розшарування суспільства.

Організація виховання і
освіти в Середньовічному
Китаї

Епоха Середньовіччя зайняла в історії
Китаю відрізок часу – з 1-о тис. до н. е.
до кінця XIX ст.

За династії Цінь (II тис. до н.е.) була спрощена і уніфікована ієрогліфічна писемність, створена централізована система освіти із урядових (Гуань Сюе) і приватних (Си Сюе) шкіл.

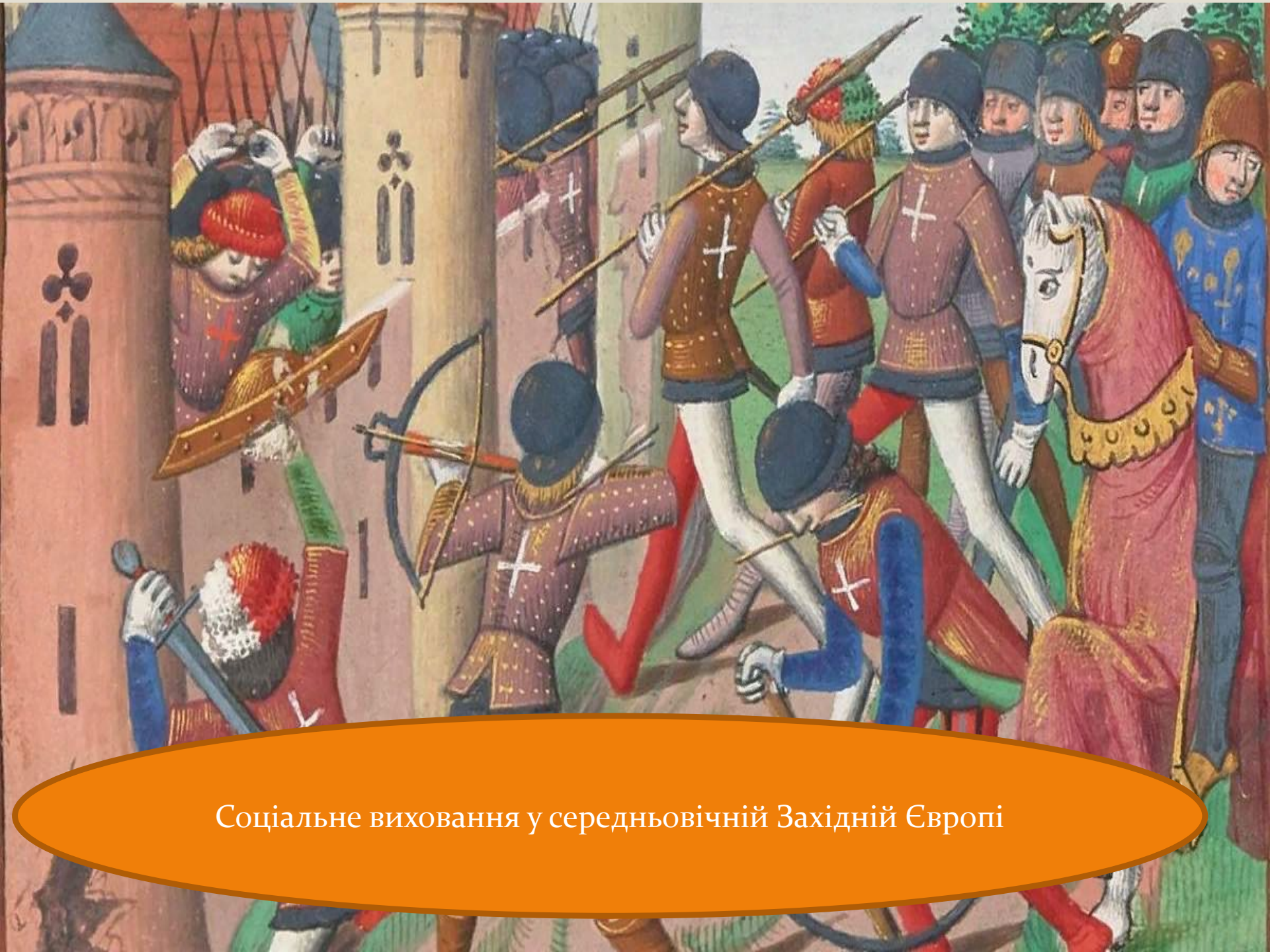
У період династії Хань (II ст. до н.е. - II ст. н.е.) широко вивчались астрономія, математика, медицина. Сформувалась 3-ступенева система шкіл: початкова, середня і вища.

В період правління династії Сунь (960-1270 рр.) пов'язане з появою неоконфуціанства, що природно позначилось на змісті виховання і навчання у Китаї аж до XX ст.

При монгольській династії (1279-1368 рр.) з'явилися монгольські школи (математичні, медичні, астрономічні).

Важливий етап розвитку виховання в Китаї припадає на правління династії Мін (1368-1644 рр.). Збільшилась кількість навчальних закладів елементарної освіти, спеціалізованих ВНЗ.

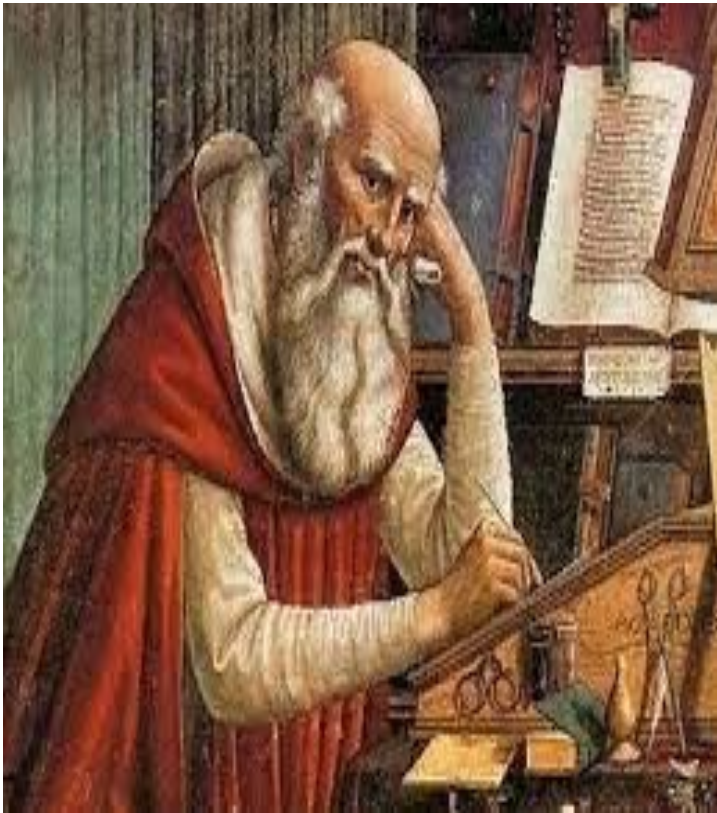
При Манджурській династії Цін (1644-1911 рр.) китайська школа не пережила ніяких змін. Навчання тривало 7-8 р. й передбачало вивчення книг на пам'ять.

Соціальне виховання у середньовічній Західній Європі

Християнська церква стала головною ідеологічною силою європейського феодалізму, і весь розвиток культури й освіти в період Середньовіччя здійснювався в аспекті релігійної ідеології католицизму.

Виникнення і розвиток середньовічної освіти пов'язують з розвитком церковної культури, яка відігравала важливу роль у суспільстві

Аврелій Августин Блаженний (354 – 430)

Підняв проблему про необхідність розробки програми церковного навчання.

Був прихильником ідеї, що передбачала орієнтацію на істинне знання, високо цінував грамотність, вивчення мови, історії, математичних наук.

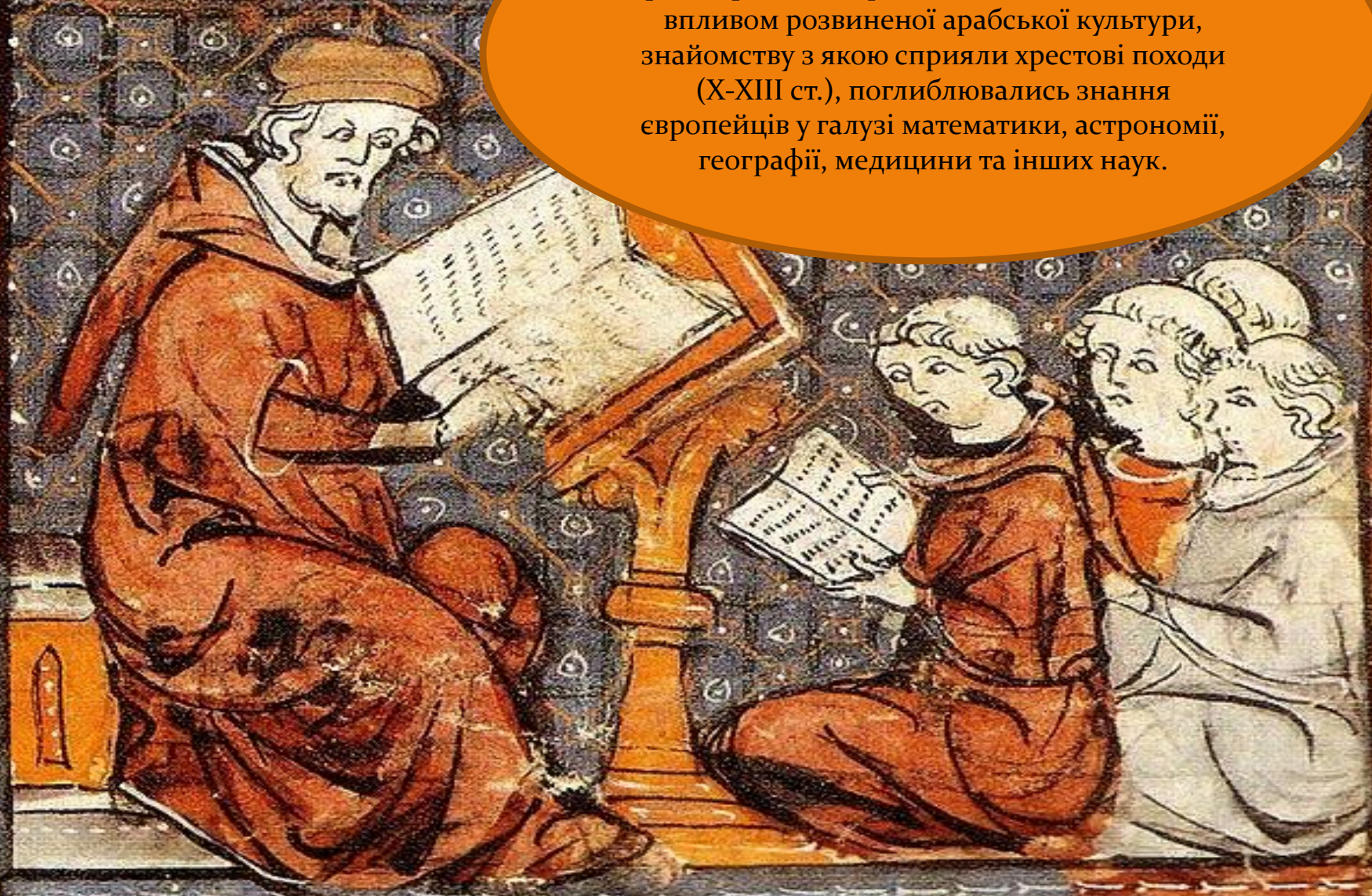
Церковні школи в Західній Європі були кількох типів:

приходські (утримувались священиками і розміщувалися в якомусь церковному приміщенні або на квартирі священнослужителя)

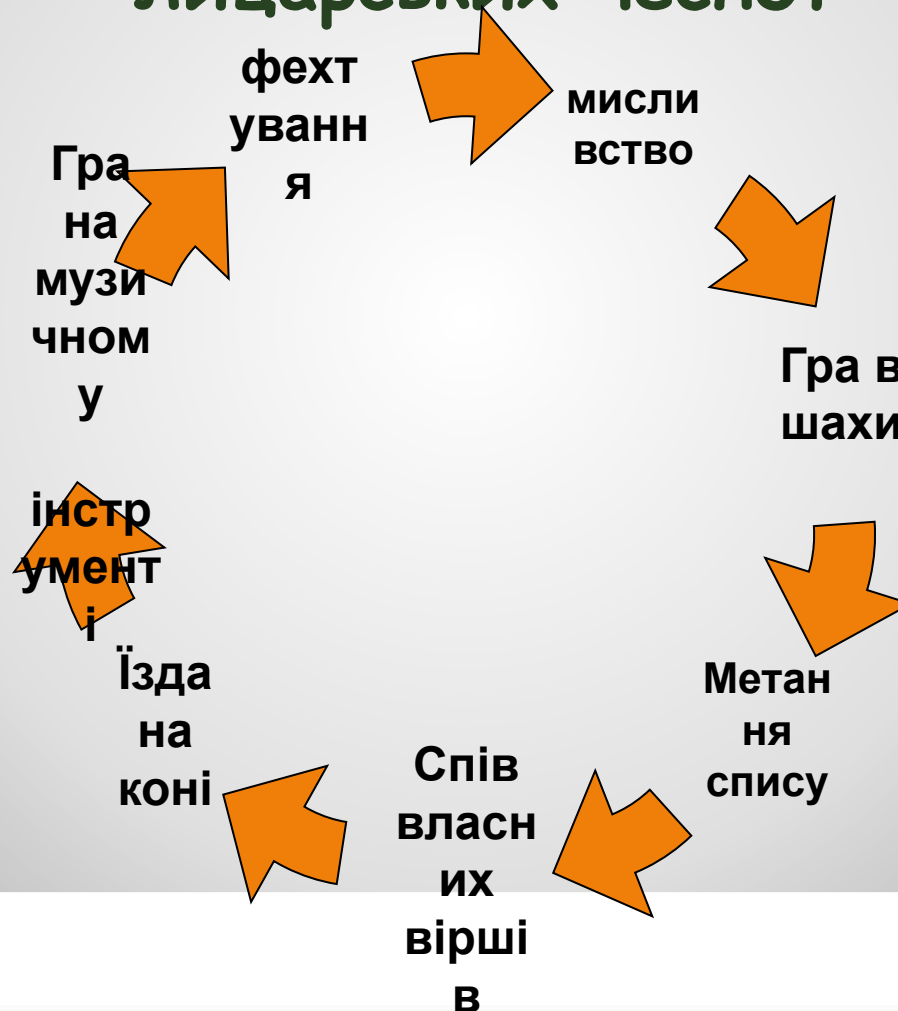
монастирські (при монастирях)

кафедральні (створювались при соборах, де сидів єпископ – наглядач, керівник церковного життя)

У пізньому Середньовіччі у зв'язку з розширенням торгівельних відносин та під впливом розвиненої арабської культури, знайомству з якою сприяли хрестові походи (X-XIII ст.), поглиблювались знання європейців у галузі математики, астрономії, географії, медицини та інших наук.

Система лицарського виховання Середніх віків передбачала опанування 7-ми лицарських чеснот

Основними 3-ма вимогами, які ставились до лицарів були знання з:

- основ кохання;
- ведення війни;
- релігії.

- Схоластика – середньовічна філософія, представники якої ставили своїм завданням представити у вигляді наукоподібної системи релігійне вчення і обґрунтувати його посиланням на авторитет батьків церкви та священне письмо.
- Це система мислення, яка полягала у застосуванні законів формальної логіки для обґрунтування догматів релігії.

СХОЛАСТИКА

- Університет – корпорація, сукупність
- - Болоньї (1158 р.)
- - Оксфорді (1168р.)
- - Кембриджі (1209р.)
- - Парижі (1253 р.)
- - Празі (1348 р.)
- - Кракові (1364 р.)
- Середньовічні університети мали 4 факультети: артистичний (мистецтв), богословський, юридичний, медичний

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

**Характеристик
а
епохи
Відродження**

наголос робиться на
залученні дітей до
християнських
цінностей ;

християнство
протиставляється
античному
ідеалу людини;

виховання поєднує
У собі 2 основи:
-релігійну та
- світську.

Характеризується підйомом й науці, мистецтві

Провідними є ідеї гуманізму

Звернення до античної культури

**Педагогічна думка Відродження
(XIV-XVI ст.)**

Гуманізм у педагогіці

Вітторіно де Фельтре (1378-1446)

Італійський педагог-гуманіст

- Прихильник державного виховання
- Мета – “виховання повноцінного громадянина”
- у 1425 р. заснував школу інтернатного типу у мальовничій місцевості “Будинок радості”, де навчалися найздібніші діти, в основному арист. віком до 21 року.
- Велика увага приділялася фізичному вихованню.
- У навчальному процесі розвивав мислення дітей
- “Краще жити за моральними законами, ніж добре вчитися”
- У школі панував дух дружби, любові, турботи, взаємодопомоги

У новій системі виховання, запропонованій **Ф. Рабле**, важливе місце посідає фізичне виховання, що зовсім ігнорувалося школою того часу. Навчання здійснювалося без покарань, а на основі природної зацікавленості й активності учня

- - Учитель Європи
- Виховання називає формою розвитку людини, від якої залежить її доля
  - Засуджує покарання
  - - Обгрунтовує гуманістичне виховання
  - - Вимагає підготовки педагогів
  - - Дитинство без виховання – злочин

**Еразм Роттердамський –
гуманіст
нідерландський (1466-1536)**

Книжеця про
пристойність
дитячих вдач

- Обгрунтовується сутність виховання
- Обов'язки батьків

Виховання
християнського
государя

- Єдиним правильним засобом управління державою є гідне виховання правителя

Похвала глупоті

- висміює тогочасну школу, де вчителі вбивають бажання вчитися

Основні праці

Мішель Монтень (1533-1592)

Французький філософ

-
- Виховання розглядає як засіб виявляти, розкривати й удосконалювати те, що дано людині природою.
- у 1425 р. заснував школу інтернатного типу у мальовничій місцевості "Будинок радості", де навчалися найздібніші діти, в основному арист. віком до 21 року.
- Велика увага приділялася фізичному вихованню.
- У навчальному процесі розвивав мислення дітей
- "Краще жити за моральними законами, ніж добре вчитися"
- У школі панував дух дружби, любові, турботи, взаємодопомоги

6. Вчення соціалістів-утопістів.

В центрі уваги є взаємодія індивідів і суспільства;

- Суспільство має виступати головним агентом соціалізації;

- Виховання, безумовно, має бути пов'язане з працею, фізичним та естетичним вихованням;

- Праця - основа будь-якого виховання.

- Виступали за поєднання та чергування фізичного і морального виховання;

- Проти книжкових вчених у чистому вигляді;

- Моральне виховання тісно пов'язане з формуванням громадянських якостей;

- Ідеалом виховання вважали активну та освічену особистість;

- Звертають увагу на проблеми милосердя.

Томас Мор

та його основні погляди

- Моральне виховання має здійснюватись з раннього дитинства;
- Людина повинна здійснювати діяльність за покликанням;
- Звертав увагу на жіночу освіту та виховання;
- Велику роль відводив фізичному та розумовому вихованню.

Томмазо Кампанелла

(створив періодизацію виховання)

1-й період:

до 7 -ми років - провідна роль у вихованні належить сім'ї;

2-й період:

з 7-ми до 10 років - до вивченої мови в дитинстві та фізичного розвитку додається вивчення природничих наук;

3-й період:

з 10 років - вивчення математики, медицини.

Томмазо Кампанелла

Обґрунтував теорію 7-ми вільних мистецтв, до яких входили наступні дисципліни:

Фур'є та його основні погляди на виховання:

- *Працю вважав основним засобом виховання;*
- *Виробнича праця передувє науковим знанням;*
- *Пропонував дітей, яких треба виправляти, об'єднувати в орди; Основними суб'єктами соціалізації вважав : сім'ю, державу, суспільство.*

Фур'є

Дякуємо за увагу!